

Маріан Божеську
(Чернівці)

ЛЕКСИКО-СЕМАНТИЧНА СПОЛУЧУВАНІСТЬ КОПУЛЯТИВНИХ ІНХОАТИВНИХ ДІЄСЛІВ *GROW, GET, FALL, TURN, COME, MAKE* TA *GO* В СУЧАСНІЙ АНГЛІЙСЬКІЙ МОВІ

Досліджується семантична сполучуваність інхоативних копулятивних дієслів *grow, get, fall, turn, come, make* і *go*. Аналіз вказує на те, що сема зачинності, поряд із семою становлення, є інтегральною ознакою копулятивних інхоативних дієслів, а сполучуваність навіть семантично наближених лексичних одиниць семантично вмотивована.

Исследуется семантическая сочетаемость инхоативных копулятивных глаголов *grow, get, fall, turn, come, make* и *go*. Анализ подтверждает, что сема начинательности, наряду с семой становления, является интегральным признаком копулятивных инхоативных глаголов, а сочетаемость даже семантически близких лексических единиц семантически мотивирована.

The present article focuses on the analysis of the lexico-semantic collocability of the inchoative copulative verbs *grow, get, fall, turn, come, make* and *go*. The investigation reveals that the seme of inception, alongside the seme of becoming, is an integral feature of all inchoative copulative verbs, and the collocability of semantically closest lexical units is semantically motivated.

Стаття присвячена аналізу специфіки лексико-семантичної сполучуваності інхоативних копулятивних дієслів *grow, get, fall, turn, come, make* і *go* у сучасній англійській мові на матеріалі лексикографічних джерел та текстів художньої літератури сучасних англійських та американських авторів. Актуальність статті зумовлена відсутністю сучасного дослідження лексико-семантичної сполучуваності інхоативної лексики.

Дослідження законів, за якими слова певної семантики можуть утворювати словосполучення, знаходиться у фокусі уваги сучасного мовознавства. Свідченням цього є наукові пошуки таких відомих лінгвістів, як О.В. Бондарко (2002), Ю.Д. Апресян (2006), В.П. Недеялков (2003), Б.Л. Иомдин (2006). Проте питання

сполучуваності та семантики одиниць інхоативної фазової лексики все ще недостатньо досліджені. Найбільш відомими серед них є дослідження сполучуваності дієслівних актантів та семантичних класів суб'єктів дієслів із фазовим значенням Т.В. Булігіної (1982), О.М. Селіверстової (2004) та В.С. Храковського (1987).

Мета нашого дослідження – виявлення особливостей сполучуваності копулятивних інхоативних дієслів. Досягнення поставленої мети передбачає виконання таких завдань: 1) виявлення семантичних характеристик цієї групи дієслів; 2) опис специфіки їхньої сполучуваності; 3) аналіз семантичних груп лексичних одиниць, які утворюють сполучення з цими дієсловами.

Ми використовуємо термін “інхоативність” для позначення підгрупи фазових зачинних дієслів, які характеризуються еволютивним зачинним значенням, тобто передбачають початкову перехідну фазу або період, протягом якого має місце накопичення певних якостей, які приводять до зміни та появи нової ситуації. Як правило, інхоативи передбачають поступовий, повільний перехід від одного стану до іншого (*to melt, to brighten, to darken*).

Традиційно інхоативні дієслова *become, grow, get, turn, come, fall, go* та *take* включають до групи копулятивних дієслів на підставі так званого зв'язкового характеру їхніх лексичних значень [3, с. 4-5]. Питання про те, чи є ці дієслова повнозначними чи десемантизованими, залишається дискусійним [4, с. 429]. Дослідження семантики копулятивних дієслів ускладнюється ще тим, що вони функціонують тільки у складних синтаксичних конструкціях, про що й свідчить їхня назва [2, с. 29]. Тому постає питання: чи можна розглядати їх як самостійні лексичні одиниці, а якщо так, то якою є природа їхніх значень та чим вони відрізняються від інших дієслів.

Ми спробуємо дати відповідь на ці запитання, використовуючи принципи лексичної граматики, згідно з якими базовою одиницею мови є слово, а не абстрактні структури, куди можна підставляти певні класи слів та утворювати безмежну кількість нових конструкцій [5], та результати суцільної комп'ютерної вибірки, які дозволяють розглянути корпус копулятивних інхоативних дієслів у повному обсязі. При аналізі семантики дієслів використовуємо дефініції п'ятих тлумачних словників: Oxford Advanced Learner's Dictionary of Current English (OALDCE), Collins Cobuild English Language Dictionary (CCELD), Webster's Encyclopedic Unabridged

Dictionary of the English Language (WEUDEL), Concise Oxford English Dictionary (COED), The American Heritage Dictionary of the English Language (AHDEL), а також результати суцільної комп'ютерної вибірки текстів художньої літератури сучасних англійських та американських авторів обсягом 30.000 сторінок.

Аналіз словникових дефініцій вказує на те, що сема зачинності поряд із семою становлення є інтегральною ознакою копулятивних інхоативних дієслів. Крім зачинності та становлення, характерним для цього класу дієслів є вираження поступовості, раптовості, завершеності дії. При цьому зауважимо, що наявність цих сем у копулятивних інхоативних дієслів *grow*, *turn*, *go*, *get*, *come*, *make*, *fall* залежить від базової семантики цих дієслів. Так, на відміну від значення інших копулятивних дієслів становлення, значення дієслова *grow* в основному пов'язане з поступовим характером переходу або зміни, тоді як дієслова *fall* і *turn* переважно вказують на раптовість зміни або переходу дії від одного стану до іншого.

- *She will grow just refined enough to be uncomfortable with those among whom birth and circumstances have placed her home (J. Austen "Emma");*
- *... the Orator fell dead of mortification (A. Bierce "Dramatic Romances");*
- *The Nome King clapped his hand to his waist, and his rock colored face turned white as chalk (L. F. Baum "Ozma of Oz").*

З іншого боку, наявність вищезгаданих другорядних сем у копулятивних інхоативних дієсловах актуалізуються лише в контексті; вони стають помітними лише при зіставленні функціонування різних дієслів у реченні.

Лексико-семантична сполучуваність копулятивного інхоативного дієслова *become* буде проаналізовано в окремому дослідженні. Розглянемо докладніше лексико-семантичні особливості інших інхоативних копулятивних дієслів у порядку зменшення їхньої частотності згідно з результатами суцільної комп'ютерної вибірки.

Копулятивне інхоативне дієслово *grow*. Усі зачинні компоненти значення дієслова *grow* за дефініціями словників наведені у таблиці 2.

Таблиця 1

Частотність уживання копулятивних інхоативних дієслів

Частотність	Копулятивне інхоативне дієслово	Абсолютна кількість	% відношення
1	Become	3591	37,2
2	Grow	2105	21,8
3	Get	1517	15,7
4	Fall	962	9,9
5	Turn	472	4,9
6	Come	422	4,4
7	Make	309	3,2
8	Go	283	2,9
	Всього	9661	100

Таблиця 2

Зачинні компоненти дієслова *grow*

#	To grow (intr.)	MWCD	WEUDEL	CODNE	CCELD	AHDEL
1	To become gradually; to come to be; to come by degrees	+	+	+	+	+
2	To become, to become greater or larger, expand		+	+	+	+
3	To become increasingly acceptable; become gradually more appealing to	+		+		

Інваріантне семантичне значення дієслова *grow* у ролі копули – поступове набуття певної ознаки, наприклад:

- *It would be a great comfort to him, as he grew older* (J. Austen “Emma”).

Обставини типу *gradually, little by little* підсилюють це значення, але як показала вибірка, найбільш частотним маркером поступовості є вищий ступінь прикметників, наприклад:

- *The weather too had grown more gloomy, for though the showers of the morning had ceased, the sky was covered... (Th. Hardy "A Pair of Blue Eyes").*

Grow як копула може передавати й швидку зміну, якщо в реченні є відповідний маркер, наприклад:

- *The man's long face suddenly grew longer (W. Collins "No Name").*

Grow також асоціюється з процесом збільшення, зростання: *grow big(ger), old(er), strong(er)*, а також *grow better, worse* і т. ін.:

- *Harriet smiled again, and her smiles grew stronger (J. Austen "Emma").*

Згідно з результатами вибірки, найбільш частотними є сполучення інхоативної копули *grow* із прикметниками. Переважають прикметники, що входять до нижчевказаних семантичних груп.

Зміни емоційного стану: *cross, desperate, uneasy, firm, serious, impatient, jealous, mad, sad, angry, sorrowful, bold, etc:*

- *After a few days, men began to grow desperate; their very words as well as their senses seemed to be in chains (B. Stoker "Lair of the White Worm").*

Зміни зовнішності або фізичного стану людини: *young, old, tall, fat, pale, ugly, beautiful, sick, giddy, faint, feeble, etc:*

- *"Oh! no doubt he ... has the best intentions of doing nothing all the rest of his days but eat, drink, and grow fat" (Jane Austen "Mansfield Park").*

Зміни фізичного характеру – температури, освітлення, твердості: *dark, bright, cold, soft, rigid, chilly, hot, warm:*

- *"Come, let us begin," she said. "It will soon grow chilly" (J. London "Moon-Face and Other Stories").*

Зміни кількості або розміру: *less, big, round, small, large:*

- “Well, I’ll eat it,” said Alice, “and if it makes me grow larger, I can reach the key”;.. (L. Carroll “Alice’s Adventures in Wonderland”).

Копулятивне інхоативне дієслово *get*. Таблиця 3 відтворює зачинні компоненти значення дієслова *to get* за дефініціями словників.

Таблиця 3

Зачинні компоненти дієслова *get*

#	To get (intr.)	MWCD	WEUDEL	COED	CCELD	AHDEL
1	To become as specified; reach a certain state or condition; to succeed in becoming	+	+	+	+	+
2	To come to be	+		+		+

Незважаючи на високу частотність вживання дієслова *get* у текстах художньої літератури, у ролі копулятивного дієслова *get* зустрічається відносно рідко (1517 випадків).

Вибірка вказує на те, що інваріантною ознакою копулятивного дієслова *get* є поступове, повільне становлення, поступове набуття певної ознаки. Поступовий характер часто підкреслюється ще й тривалим часом:

- “This is getting rather ghastly,” said Sir Henry, peeping into the dark doorway (H. R. Haggard “King Solomon’s Mines”).

Вибірка показала, що копула *get* може виражати різну направленість становлення, зміни можуть бути як на краще, так і на гірше, наприклад:

- We went from place to place to help her to get better (H. James “The Lesson of the Master”).

- Afterwards he got worse... (J. Austen “Northanger Abbey”).

Можна виокремити дві основні семантичні групи прикметників, які сполучаються з *get*:

Становлення фізичної ознаки: *dry, warm, bright, cool, cold, thick, dim*:

- “The fish is getting cold.” (W. Collins “Man and Wife”)

Зміни почуттів та емоцій людини: *enthusiastic, tearful, angry, dull, unbearable, free, scandalous, pathetic, etc.* Наприклад:

- And now Myra is going to get pathetic on me because we don't train with this millionaire outfit (S. Lewis “Babbitt”).

Копулятивне інхоативне дієслово fall. Усі зачинні компоненти дієслова *fall* наведені у таблиці 4.

Таблиця 4

Зачинні компоненти дієслова *fall*

#	To fall (intr)	MWCD	WEUDEL	COED	CCELD	AHDEL
1	a) to become lower in degree, level, amount, quality, etc. b) to become less or lower	+	+	+	+	+
2	To pass into some physical, mental or emotional condition	+	+	+	+	+

Типовим прикладом сполучень із дієсловом *fall* є *to fall in love*. Копулятивне дієслово *fall* може також включати елемент зі значенням погіршення: *to fall ill, to fall limp*; зміни, яка не залежить від волі суб'єкта: *to fall a victim*; раптового початку: *to fall running*, але немає ніяких підстав стверджувати, що ці семантичні ознаки є інваріантними.

Найбільш частотними прикметниками у сполученнях з *fall* є *silent* та *asleep*. Наприклад:

- She pointed out, that she might have been allowed to fall asleep over one of St. George Rathbone's novels on the third floor... (O. Henry “Whirligigs”).

Копулятивне інхоативне дієслово *turn*. Таблиця 5 відтворює зачинні компоненти дієслова *turn* за дефініціями словників.

Таблиця 5

Зачинні компоненти дієслова *turn*

#	To turn (intr)	MWCD	WEUDEL	COED	CCELD	AHDEL
1	To become changed or altered	+	+	+	+	+
2	To become hostile to		+	+		
3	To change color	+	+	+	+	+
4	To become sour or tainted	+	+	+	+	+
5	To become giddy			+	+	
6	To become mentally unbalanced	+	+			+
7	To become, grow	+			+	
8	To become someone or something, to change as to be	+	+		+	
9	To become curved or bent	+			+	

Аналіз вибірки показує, що дієслово *turn* найчастіше вживається у сполученнях із прикметниками (241 випадок – 57,4%). Серед них найбільшу частотність мають прикметники, які позначають кольори (колір обличчя) – 189 прикладів, що складає 78,4 % із загальної кількості вживань дієслова *turn* у копулятивній функції:

- *She looked at me very hard, and she turned very red* (H. James “The American”).

У сполученнях із прикметниками копулятивне дієслово *turn* означає швидко, часом раптово, зміну:

- *He started back at the sound of his own name as if I had struck him - he started back, and turned deadly pale...* (W. Collins “The Law and the Lady”).

У сполученнях з іменниками *turn* часто передає набуття певної якості або ролі, якими суб'єкт не володів раніше:

- *I think I shall turn monk (H. James "The American").*

Копулятивне інхоативне дієслово *come*. Усі зачинні компоненти дієслова *come* наведені в таблиці 6.

Таблиця 6

Зачинні компоненти дієслова *come*

#	To come (intr)	MWCD	WEUDEL	COED	CCELD	AHDEL
1	To enter or be brought into a specified condition or situation.	+	+	+	+	+
2	To become or seem to become	+	+	+	+	+

Інхоативне копулятивне дієслово *come*, як правило, означає початок, поступову зміну стану й часто зустрічається у сполученні з іменником типу of *age* або прикметником *true* (*to come true*):

- ... *the young gentleman was to receive the twenty thousand pounds on the day when he came of age (W. Collins "The Moonstone").*

Come також уживається у сполученні з інфінітивом дієслова *be*, яке виконує функцію копули, тоді як *come* виражає тільки інхоативність:

- *Wait till he comes to be more intimate with me (Ch. Dickens "Barnaby Rudge").*

Копулятивне інхоативне дієслово *make*. Таблиця 7 відтворює зачинні значення дієслова *make*.

Ми не розглядали інгресивність дієслова *make* в його каузативних значеннях, які абсолютно переважають у художній літературі. Але сему активного суб'єкта дії помічаємо навіть у сполученнях із *make* в ролі копулятивного інхоативного дієслова:

- *That is what I want to make clear to you (H.G. Wells “Soul of a Bishop”).*

Таблиця 7

Зачинні компоненти дієслова *make*

#	To make (intr)	MWCD	WEUDEL	COED	CCELD	AHDEL
1	to become or develop into smth		+		+	+
2	To come into a specified state or condition	+		+	+	

Копулятивне інхоативне дієслово *make* використовується у значенні набуття та становлення певних якостей або властивостей, наприклад:

- *We had engaged our seats two days beforehand, to make sure, and paid the regulation price, five dollars each (M. Twain “A Tramp Abroad”).*

У наступному прикладі можна помітити становлення особливого типу, у значенні “стати ким-небудь у результаті розвитку”, коли суб’єкт та об’єкт є однією особою, і тому таке речення не може бути перетворене на пасивну конструкцію.

- *He would have made an excellent target for one of my guns, and I had never been sorrier that I had lost them (E. R. Burroughs “Pellucidar”).*

Копулятивне інхоативне дієслово *go*. Дієслово *go* – останній за частотністю вживання член групи копулятивних інхоативних дієслів. Усі зачинні компоненти цього дієслова наведені в таблиці 8.

Таблиця 8

Зачинні компоненти дієслова *go*

#	To go (intr)	MWCD	WEUDEL	COED	CCELD	AHDEL
1	To pass into a specified condition			+	+	+
2	To come to be, become	+	+		+	+

Незважаючи на високу частотність уживання дієслова *go* у текстах художньої літератури (*to go* є одним із найчастотніших дієслів), у копулятивній ролі *go* вживається порівняно рідко (всього 283 випадки за результатами вибірки). Це певним чином також пов'язано з широкозначним характером дієслова *go* як копули.

Як копулятивне інхоативне дієслово *go* має значення становлення певної ознаки чи переходу до нового стану:

- *He had been a boy with a pale face, incorrigible hair and brown eyes that went dark and deep with excitement (H.G. Wells "The Research Magnificent").*

Зауважимо, що загалом сполучення *go* з прикметниками (251 приклад – 88,7%) містять указівку на небажані чи негативні якості та стани або такі, що оцінюються як негативні. Зокрема, можна визначити такі сфери погіршення:

Погіршення фізичного стану: *go lame, limp, pale, blind, white, hungry, loose, sour, dry*. Наприклад:

- *"Well, sir, not of much account; but three of them have gone lame, sir" (A.C. Doyle "Memoirs of Sherlock Holmes").*

Погіршення психічного стану: *go insane, mad, crazy, wild, silly*. Наприклад:

- *He went mad a few years later... (Jerome K. Jerome "Paul Kever").*

Погіршення фінансового стану: *go bankrupt, broken, bust, penniless*.

- *The Fiat has gone forth; our firm went bust at a quarter before twelve (R.L. Stevenson and L. Osbourne "The Wrecker").*

Отже, аналіз суцільної вибірки текстів художньої літератури показав, що відмінності між основними та копулятивними значеннями копулятивних інхоативних дієслів не настільки великі, щоб їх можна було розглядати як дві різні лексичні одиниці. Аналіз мовного матеріалу також доводить, що сполучуваність

навіть семантично максимально наближених лексичних одиниць, які в більшості контекстів взаємозамінні, семантично вмотивована. Дистрибуція лексем зумовлена їхніми внутрішніми семантичними ознаками. Перспективним напрямом наукових пошуків у майбутньому може стати зіставне дослідження копулятивних інхоативних дієслів в українській та англійській мовах.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Апресян Ю. Д. Основания системной лексикографии / Апресян Ю. Д. (отв. ред.) // Языковая картина мира и системная лексикография. – М. : Языки славянской культуры, 2006. – С. 33-163.
2. Михайленко В. В. Про первинне дієслово “to be” / Михайленко В. В. // Матеріали V Міжнародної науково-практичної конференції “Наука і освіта 2002”. Філологія / за ред. Шепеляв Ю. О. – Дніпропетровськ : Наука і освіта, 2002. – С. 29-31.
3. Рахманкулова И.-Э. С. К вопросу о теории аспектуальности / Рахманкулова И.-Э. С. // Вопросы теории языкознания. – 2004. – № 1. – С. 3-28.
4. O’Grady W. Contemporary Linguistic Analysis. An Introduction / O’Grady W., Archibald J. – Toronto : Addison Wesley Longman, 2000. – 658 p.
5. Lewis M. Implementing the Lexical Approach: Putting Theory into Practice / Lewis M. – Hove, England : Language Teaching Publications, 1997. – 96 p.
6. The American Heritage Dictionary of the English Language. – Boston, New York : Houghton Mifflin Company, 1996. – 2140 p.
7. Collins Cobuild English Language Dictionary. – London and Glasgow : Collins, 1992. – 1703 p.
8. Concise Oxford English Dictionary. – Oxford : Oxford University Press, 2002. – 1726 p.
9. New Webster’s Dictionary and Thesaurus of the English Language. – Danbury, Ct : Lexicon Publications, Inc. – 1993. – 1248 p.
10. Oxford Advanced Learner’s Dictionary of Current English. – Oxford : Oxford University Press, 2000. – 1539 p.